

ELS ASPECTES DEL POBLAMENT EN EL DELTA DE L'EBRE

Manuel Ribas i Piera

President de la Secció de Ciències i Tecnologia. Institut d'Estudis Catalans

Molt em plau, com a arquitecte i com a urbanista, que la nostra veu hagi estat reclamada per fer-se sentir en aquesta reunió de científics, que pretén estudiar multidisciplinàriament aquest important racó de Catalunya, singular per tants motius i, en això, les meves disciplines poden aportar-hi quelcom. Potser és molt diferent d'allò que esteu acostumats a sentir, però necessari de totes maneres.

El delta de l'Ebre, pel que fa al poblament, ha estat sempre un terreny residual, fins i tot m'atreuria a dir «marginal», si seguim els historiadors que en parlen com a refugi de moriscos des del segle XVI. Ben cert que les seves condicions de salubritat havien de pesar molt en el poblament que, de manera agregada i en forma de pobles estables, no va començar fins al principi del segle XIX. I encara més, la construcció de les esglésies parroquials de la Cava i de Jesús i Maria, que és sempre un senyal d'estabilització, no es produeix fins al final de la Guerra Civil espanyola de 1936-1939.

Cenyint-me al Delta pròpiament dit (és a dir, excloent la línia de pobles que s'ho miren des de dalt de la costa ja al segle I), el poblament se centra, al marge esquerre, en els nuclis de la Cava (sis mil habitants) i de Jesús i Maria (quatre mil habitants), avui units administrativament en el nou municipi de Deltebre (1977), que fa esforços per unir-los físicament al llarg de la carretera que els enllaça. Al marge dret, Sant Jaume d'Enveja (cinc mil habitants), segregat de Tortosa el 1978, i el seu agregat, els Muntells (cinc-cents habitants), amb el Poble Nou, construït pel desaparegut Institut Nacional de Colonització, són els focus dels assentaments, si hom no compta els cinquanta habitants de Balada.

Pel que fa a les característiques d'aquest poblament, jo les qualifico decididament de «colonials». Fora del carrer major (a la Cava i a Sant Jaume) i d'alguns curts ramals que en surten, la resta és un escampall de cases unifamiliars amb baixos per als serveis i pisos residència, generalment amb escala exterior, que constitueixen l'habi-

tatge familiar tipus. El conjunt és sempre de gran qualitat, si no fos per les humitats per capillaritat que, invariablement, afecten la planta baixa.

He parlat d'un «model» colonial de poblament, perquè:

- a) és l'estatge de veritables colonitzadors d'una terra difícil, i
- b) els models colonials que jo conec, als estats de Maryland i Virgínia del Nord, als Estats Units, són d'una semblança remarcable pel que fa a l'estructura urbana.

Cada casa s'aixeca sobre una parcel·la generalment de forma rectangular, allargada i amb els costats més grans perpendiculars al riu, que acull l'hort familiar. Els equipaments, inclosos els comercials, es troben als carrers d'edificació convencional continuus o a les cantonades de camins, com a les vendes eivissenques o a les *corner shop* britàniques i nord-americanes.

En els darrers vint-i-cinc anys, han aparegut, amb ben poca fortuna, els assentaments turístics, com Riumar (a la costa nord) o els Eucaliptus (a la costa sud). A més de l'impacte nociu que originen, no sembla que les condicions «d'aquesta terra difícil» siguin adequades per a la implantació turística. El Delta és certament un paisatge de grandíssim interès, però jo crec que hauria de ser un paisatge per descobrir i contemplar tot fent via, més que no pas fent-hi estada.

Finalment, vull ressaltar la importància de la declaració de parc natural sobre una bona part del Delta. Això em portaria a encetar el tema de la conservació. Em semblaria, però, superficial i superflu fer-ho, si abans hom no resol la veritable amenaça, per damunt de la conservació de la fauna, de la flora i del paisatge: la conservació del territori.

Com han demostrat repetides vegades el doctor Oriol Riba i d'altres, si no s'empra una acció de conjunt i de gran volada, que amb imaginació retorni al Delta l'aportació secular retinguda pels embassaments, totes les altres conservacions esdevindran, a la llarga, inútils.

Gener de 2001